

Obszar III: Rekomendacje dotyczące ograniczenia ryzyka w sektorze bankowym

Okrągły stół CRO – Rekomendacje

Celem debaty było omówienie kluczowych ryzyk stojących przed sektorem bankowym w Polsce oraz naszkicowanie rekomendacji związanych z tymi wyzwaniami. Debata objęła kluczowe zagrożenia dla systemu bankowego w Polsce, wskazane wcześniej przez Ekspertów EKF:

- ryzyko geopolityczne i jego wpływ na jakość portfela kredytowego,
- ryzyko stóp procentowych, wpływ na zdolność kredytową klientów,
- sytuacja kapitałowa sektora, związane z nią perspektywy i zagrożenia,

oraz wskazała pożądane kierunki działań, aby sektor bankowy utrzymał stabilność oraz zdolność wspierania gospodarki.

I. Wzrost bazy kapitałowej polskich banków w świetle ryzyka geopolitycznego i transformacji energetycznej

Wojna w Ukrainie, przerwanie z tego powodu łańcuchów dostaw, wysokie ceny energii, nie przełożyły się jeszcze istotnie na wzrost ryzyka w portfelu kredytowym klientów korporacyjnych.

Racjonalnym jest jednak oczekiwanie, że pełne ujawnienie strat kredytowych, w wyniku bezpośrednich i pośrednich efektów działań wojennych jeszcze nie nastąpiło.

W sytuacji trwającej wojny, polski sektor bankowy powinien utrzymywać kapitałowe bufory ostrożnościowe na pokrycie ewentualnych negatywnych konsekwencji przeciągania się bądź dalszej eskalacji wojny.

Z kolei w sytuacji zakończenia wojny, wyraźnie deklarowaną aspiracją Polski jest udział w odbudowie Ukrainy. Polski sektor bankowy mógłby odegrać tu wspierającą rolę, biorąc pod uwagę, że ukraiński sektor bankowy jest nieproporcjonalnie mały w relacji do skali gospodarki, populacji i wyzwań związanych z procesem odbudowy Ukrainy po wojnie.

Polski sektor bankowy jednak nie należy do kapitałowo najsilniejszych w Europie, od kilku lat znajduje się w ostatnim kwartylu w UE, a jego względna wielość w stosunku do polskiej gospodarki z kolejnym rokiem staje się coraz mniejsza.

Przy istniejących obecnie ograniczeniach kapitałowych, polski sektor bankowy może stanąć więc przed trudnym pytaniem: które inicjatywy wspierać? Transformację energetyczną polskiej gospodarki? Poprawę produktywności polskich firm wymuszoną demografią Polski? Czy może ekspansję polskich firm chcących znaleźć swoje miejsce wśród tych graczy, którzy podejmą się wyzwania powojennej odbudowy Ukrainy?

Dzisiejsza sytuacja kapitałowa polskiego sektora znacząco ogranicza możliwości ekspansji kredytowej, zwłaszcza w skali wymaganej powyższymi wyzwaniami.

Rekomendacja 1: Redukcja obciążeń fiskalnych i para-fiskalnych, nakładanych na sektor bankowy, do poziomów, które umożliwią tempo wzrostu bazy kapitałowej w polskim sektorze bankowym dostosowane do poziomu wyzwań (transformacja energetyczna, wywołany niekorzystną demografią konieczny wzrost produktywności, odbudowa Ukrainy) przed którymi stoi polska gospodarka.

II. Ryzyko stóp procentowych a polityka wsparcia kredytobiorców kosztem deponentów

Polska ma obecnie najwyższe nominalne ceny kredytów hipotecznych w Europie, ale jednocześnie realne stopy procentowe są rekordowo niskie, najniższe w Europie. W konsekwencji, realna wartość aktywów, którzy klienci zakupili za kredyt hipoteczny, rośnie szybciej, niż realna wartość kredytu pozostającego do spłaty. Polityka pieniężna istotnie faworyzuje kredytobiorców kosztem deponentów.

Pomimo tego, w 2023 doświadczamy drugi rok wakacji kredytowych, dla klientów, którzy są beneficjentami wzrostu cen aktywów, które zakupili na kredyt, bez względu na faktyczną sytuację dochodową i majątkową tychże klientów.

Powszechne wakacje kredytowe zwiększyły podaż pieniądza w gospodarce, i działały w kontrze do działań polityki pieniężnej ograniczającej wzrost podaży pieniądza przez podwyżki stóp procentowych.

Jednocześnie w sektorze obserwowalny jest wzrost tempa dynamiki pogarszania się jakości kredytów mieszkaniowych, coraz większa liczba kredytów wpada w opóźnienia, często są to klienci, którzy z możliwości wakacji kredytowych nie skorzystali.

Rekomendacja 2: Unikanie mechanizmów powszechnego wsparcia kredytobiorców, typu powszechne wakacje kredytowe, na rzecz instytucjonalnych form wsparcia tych kredytobiorców, którzy znaleźli się w realnej potrzebie (np. poprzez Fundusz Wsparcia Kredytobiorców) bądź indywidualnych form wsparcia (restrukturyzacja zadłużenia) oferowanych przez banki.

Rekomendacja 3: Zapewnienie spójności polityki fiskalnej i monetarnej, tak aby wszyscy klienci sektora bankowego stali się beneficjentami ponownie trwale niskiej inflacji.

III. Sytuacja kapitałowa sektora, pozostałe perspektywy i zagrożenia

W ubiegłym roku, dzięki współdziałaniu sektora publicznego (BFG) i prywatnego (duże banki poprzez SOBK) zlikwidowano kluczowe ryzyko systemowe w postaci niekontrolowanego upadku Getin Banku, i związanej z tym wypłaty depozytów gwarantowanych przez BFG.

Obciążało to jednak istotnie fundusze własne sektora, dotknięte i tak dość mocno przez rezerwy CHF czy negatywną wycenę obligacji skarbowych.

Polska jest dziś jedynym krajem w regionie, w którym instytucje państwa nie poradziły sobie systemowo z problemem walutowych kredytów hipotecznych. Aktualne pozostaje, dyskutowane w ubiegłym roku, ryzyko związane z rosnącą liczbą klientów szukających na drodze sądowej możliwości uchylenia się od skutków umów obarczonych ryzykiem (hipoteczne kredyty walutowe CHF). Spory te w coraz większej skali obciążają wyniki i pozycję kapitałową banków posiadających portfele kredytów walutowych. Klienci ci, na drodze sądowej uzyskują korzyści istotnie przekraczające ekonomiczne konsekwencje sytuacji, w której zamiast kredytu w CHF wzięliby kredyt w PLN.

To zaś rodzi pokusę nadużycia u kredytobiorców złotych, np. poprzez kwestionowanie osadzonego w BMR wskaźnika WIBOR.

Od kilku lat na EKF rozmawiamy przy okazji m.in. okrągłego stołu CRO o nadmiernej ekspozycji sektora na obligacje skarbu państwa i związanym z tym ryzyku stopy procentowej w księdze bankowej. W skrajnym przypadku prowadzi to do tzw. pętli rządowo-bankowej. Brak pieniędzy z KPO powoduje dodatkową presję wzrostu zadłużenia na lokalnym rynku. Upadki amerykańskich banków regionalnych pokazały, że nie można zapominać o ryzyku stopy procentowej w księdze bankowej.

Jak już wspomniano wcześniej, polski sektor bankowy nie należy do kapitałowo najsilniejszych w Europie, od kilku lat znajduje się w ostatnim kwartyle w UE, a jego względna wielość w stosunku do polskiej gospodarki z kolejnym rokiem staje się coraz mniejsza.

Trwale obserwowana tendencja braku zdolności systematycznego wypracowania stopy zwrotu z kapitału przekraczającej jego koszt, oraz ciężące nad sektorem niepewności prawno-regulacyjne, istotnie wpływają na zdolność, i ewentualne koszty, do pozyskiwania kapitału z zewnątrz (emisja akcji, MREL, AT1).

Rekomendacja 4: Ustawowa likwidacja rosnących zachęt systemowych do wykorzystania przez kredytobiorców pokusy nadużycia, takich jak: nieuzasadnione wzbogacanie się kredytobiorców CHF względem kredytobiorców PLN czy kwestionowanie wskaźników stóp procentowych opartych o regulacje unijne.

Rekomendacja 5: Usunięcie regulacji zaburzających mechanizmy rynkowe na rynku skarbowych papierów wartościowych powodujących narastające ryzyko tzw. pętli rządowo-bankowej. Zwiększenie dywersyfikacji bazy inwestorskiej skarbowych papierów wartościowych.